

Vojko Kunaver, Zavod RS za šolstvo

MEDNARODNA KONFERENCA IHRA V TORONTU V KANADI V DNEH OD 6. DO 10. 10. 2013

V Torontu je med 6. in 10. oktobrom 2013 potekala mednarodna konferenca IHRA (Mednarodnega zaveznitva za raziskovanje holokavsta).¹ Iz Slovenije sva se je udeležila Eva Tomič (MZZ) in Vojko Kunaver (MIZŠ). Zaradi prilagajanja programu sva bila, podobno kot mnogi drugi udeleženci na konferenci, navzoča le med 8. in 10. oktobrom 2013.

Center Automotive, prizorišče konference IHRA v Torontu. Kompleks je delo kanadskega arhitekta Douglasa Kertlanda in je bil zgrajen leta 1929. (Fotografija: Vojko Kunaver.)

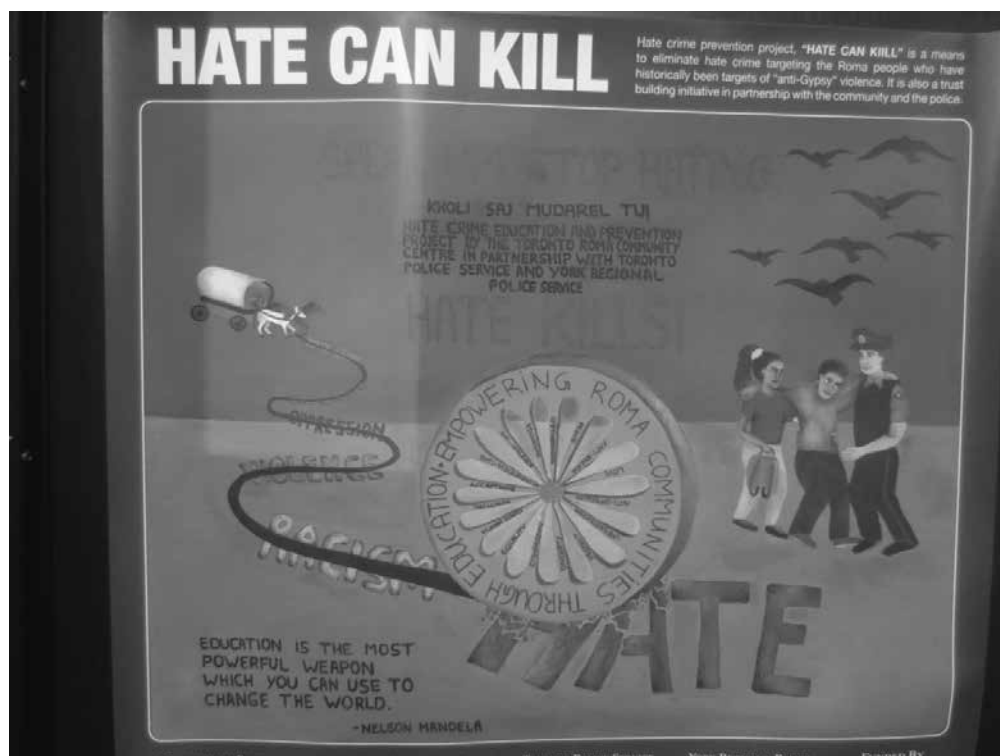
V torek, 8. oktobra, je potekala razprava v ožji delovni skupini, ki se ukvarja z izobraževalno-raziskovalnim projektom o holokavstu. Ker je šlo za ožje srečanje, smo bili nekateri navzoči samo kot opazovalci. Med drugim smo izvedeli, da Unesco pripravlja raziskavo o poučevanju o holokavstu v 20 državah po vsem svetu. Ekspertni tim bo pripravil izhodišča, na podlagi katerih se bo ugotavljalo, koliko se je na področju poučevanja o holokavstu naredilo v posameznih državah. V Nemčiji, denimo, se zgodovina holokavsta poučuje v sklopu zgodovine druge svetovne vojne, in to samo v zvezi s pojavom nacizma. Želeli bi, da bi se zgodovini holokavsta še bolj natančno posvetili, želja je tudi po pogostejši obravnavi te tematike na »zgodovinskih mestih«. Dr. Peter Wolf je povedal, da je pred kratkim izšla študija »60 let pozneje – mladi in holokavst«.

Med državami so glede obeleževanja dneva holokavsta (27. januar) precejšnje razlike; v nekaterih državah (Danska) je ta dan zelo dobro pokrit z obeleževanjem spomina na holokavst, druge (Nemčija) pa manj. In konec koncev, postavlja se vprašanje, kaj je bilo v

¹ IHRA – International Holocaust Research Alliance, Mednarodno zaveznitvo za preučevanje holokavsta. Slovenija je polnopravna članica te mednarodne organizacije od decembra 2011, pred tem je bila nekaj let opazovalka in pridružena članica.

zadnjih petindvajsetih letih postavljeno drugače, ali morda mladim problematike holokavsta predstavljamo vedno enako? Kaj bi tu lahko spremenili, kaj bi lahko izboljšali, da bi pri mladih povečali zanimanje za to vprašanje?

Naslednja tematska delavnica se je dotikala genocida nad Romi v času druge svetovne vojne. Tudi ta projekt podpira IHRA, v letu 2014 pa se pripravlja obsežna konferenca na to temo, na kateri bodo predstavljeni tudi rezultati tega projekta.

Eden od panojev z vsebino, ki se nanaša na sovražni govor. (Fotografija: Vojko Kunaver.)

Zadnja leta se je pokazala velika potreba po tem, da se končno razišče tudi genocid nad Romi. Ti so ob koncu druge svetovne vojne dobili le skromno odškodnino, IHRA pa je to problematiko vključila v svoje delovanje leta 2011.

Nad Romi se je med drugo svetovno vojno (tudi prisilne sterilizacije) izvajal pritisk, na žalost pa se nasilje nadaljuje ponekod v Srednji Evropi še danes (Madžarska). Predstavnica romske skupnosti v Kanadi, sicer potomka madžarskih Romov, ki so leta 1956 zapustili državo, Gina Csanyi Robah, je orisala trenutni položaj romske skupnosti v Kanadi. Ta se je po njenem mnenju v zadnjih treh ali štirih letih poslabšal, saj se je zaradi priseljevanja Romov iz Srednje Evrope (Madžarska, Češka) tudi v Kanadi nestrpnost do romske skupnosti povečala.

V popoldanskem delu sem sledil zelo zanimivemu predavanju dr. Jehude Bauerja iz Yad Vashema,² ki je zelo analitično obravnaval genocid skozi zgodovino, pri čemer je nanašal kar nekaj podrobnosti med ravnanjem ljudi in ravnanjem živali. Gre za obvladovanje ozemlja, pri čemer se ljudje po njegovem prepričanju ne razlikujemo kaj dosti od živali. Kot najbolj skrajno obliko genocida je omenil holokavst, ki ga poimenuje globalni genocid, izbris vseh Judov z obličja Zemlje. Vprašanje je, ali se kaj takega res ne more več ponoviti. Mi si vsekakor z ozaveščanjem učencev in dijakov prizadevamo, da do tega ne bi nikoli več prišlo.

V nadaljevanju so nam avstrijski predstavniki predstavili t. i. »Findbuch«, digitalno knjigo iskanja, v kateri naj bi poimensko zbrali in uredili seznam žrtev avstrijskega nacionalsocializma.³ Knjiga naj bi bila zanimiva za vse tiste, ki jih zanima življenje Judov, ki so živeli na območju Avstrije.

² Prof. Bauer je eden najuglednejših strokovnjakov s področja holokavsta. Kljub častitljivi starosti, rojen je namreč leta 1926, so njegova predavanja vedno poseben magnet, deležen pa je bil spontanega aplavza.

³ Več o tem na <https://www.findbuch.at/en/> (dostop: 29. 1. 2014).

Predavanje prof. dr. Jehude Bauerja iz Izraela. (Fotografija: Vojko Kunaver.)

Prav tako smo v popoldanskem delu razpravljali tudi o »zanikanju holokavsta«. Ta tematika se kot stalnica pojavlja na vseh konferencah IHRA, kar pomeni, da je temu vprašanju namenjena posebna pozornost. Poslušali smo dokaj kritično razpravo glede sovraštva in novega antisemitizma na Madžarskem. Madžarska si namreč prizadeva, da bi že drugič prevzela predsedovanje IHRA v letu 2015. Predstavniki Madžarske so v svoji dokaj obsežni predstavitvi z grafi nakazali tudi trende v obnašanju do judovske skupnosti v tej državi. Ta država namreč vsako leto pripravlja poročila o tej problematiki tudi za OVSE. Razprava okoli tega je bila precej burna, še vedno pa ni razrešen tudi problem postavitve muzeja na eni od železniških postaj v Budimpešti, od koder so največ Judov odpeljali v Auschwitz.

V sredo, 9. oktobra, se je delo nadaljevalo v vseh delovnih skupinah. Med drugim je razprava tekla o pričakovanjih, ki jih ima IHRA do te delovne skupine (EWG). Precej dileme je sprožalo vprašanje vključevanja vsebine o holokavstu v šolske programe. Ali je dovolj, da se zgodovina holokavsta pojavlja le v okviru evropske zgodovine 20. stoletja?

Med bodočimi partnerskimi državami IHRA so se predstavile nove kandidatke (Maroko, Ukrajina, Belorusija in Kitajska).⁴ V teh državah že obstajajo organizacije, ki si zelo prizadevajo za sodelovanje z IHRA. Predstavnica Nizozemske je v nadaljevanju omenila, da je precej razočarana nad komunikacijo v EWG. Le 40 % udeležencev je bilo na forumu. Sicer se je razprava dotikala tudi financiranja in sofinanciranja projektov na temo holokavsta in genocida nad Romi, saj mora polovico sredstev zagotoviti država. Seveda se je veliko vprašanje, do katerega bo potrebno v prihodnje zavzeti določena stališča, to pa je, do kakšne mere naj se IHRA ukvarja z romsko problematiko, če je njena statutarno temeljna naloga preučevanje holokavsta?

Unesco pripravlja projekt, ki naj bi zajel 20 držav po vsem svetu, in sicer glede na to, kako se v posameznih državah poučuje tematika o holokavstu. Med prvimi naj bi se ta raziskava dotaknila članic IHRA.

Sledilo je poročanje posameznih delovnih skupin. MMWG (delovna skupina za muzeje in zgodovinske kraje) je izpostavila napredek v določenih državah, dotaknili so se vprašanja obeleževanja 27. januarja, dneva spomina na holokavst, in opozorila, da v nekaterih državah (Moldavija) o holokavstu v šolah ni niti besede.

⁴ Kitajska je med drugo svetovno vojno v Šanghaju nudila zatočišče večjemu številu Judov, sicer pa so bili Judje na Kitajskem navzoči kot trgovci že več stoletij, tudi v povezavi s »svilno potjo«.

Delovna skupina, ki se ukvarja z arhivi, je opozorila na možnost zapore arhivov za javno rabo, ki jo načrtuje Evropska komisija zaradi varovanja osebnih podatkov. Tak ukrep bi pomenil hud udarec za delovanje IHRA.

Kar nekaj besed je bilo namenjenih tudi poučevanju mladih na temo drugih genocidov (Ruanda, Bosna). Temeljno vprašanje, ki se ob tem postavlja, je v tem, ali lahko o holokavstu poučujemo hkrati z drugimi genocidi 20. stoletja. Mnenja glede tega so precej različna od bolj liberalnega pogleda na to vprašanje, ki ga zastopa Nizozemska, do bolj togega stališča, ki sta ga zastopali Nemčija in – malce presenetljivo – tudi Francija. Predstavniki slednjih so mnenja, da je treba za spremembo politike IHRA spremeniti tudi statut organizacije, saj je ta organizacija v prvi vrsti namenjena preučevanju holokavsta, deloma tudi genocida nad Romi. Nizozemski pristop se zdi, če ga gledamo s stališča mlade generacije, vsekakor bolj zanimiv in privlačen. Kljub temu pa je bilo glede na razpoložene udeležence videti, da so mnenja glede tega še vedno precej deljena.

Četrtrkovo plenarno konferenco je vodil predsedujoči dr. Mario Silva. Na njej so se zvrstili številni govorniki in predstavniki. Tako je govoril tudi vodja Centra za multikulturalizem v Kanadi, po rodu Indijec, ki je konferenco pohvalil kot pomemben korak k priznavanju medsebojnega spoštovanja.

Plenarna konferenca IHRA v Torontu dne 10. 10. 2013. (Fotografija: Vojko Kunaver.)

Zelo zanimivi so bili tudi nekateri drugi, tudi finančni vidiki konference in projekti, ki jih načrtuje Kanada v povezavi s holokavstom. Kanadska ministrica za izobraževanje je v nadaljevanju poudarila, da bo ta država v svojem glavnem mestu Ottawa postavila spomenik žrtvam holokavsta, pobudo za postavitve pa je dal sam kanadski premier. Prav tako bodo v letu 2014 v Winnipegu odprli prenovljen Muzej človekovih pravic, kjer bo imel svoje mesto tudi oddelek, ki se nanaša na holokavst.

Na plenarnem zasedanju so ponovno govorili predstavniki vseh delovnih skupin. Iz Akademske delovne skupine je prišla pobuda, naj bi se v naslednjih letih bolj sistematično lotili tudi poboja bolnih in hendikepiranih v času nacizma, podali pa so tudi informacijo, da v Bruslju leta 2015 načrtujejo odprtje Muzeja evropske zgodovine.⁵ Komunikacijska delovna skupina predlaga, da naj udeleženci bolj kot do zdaj pri komunikaciji uporabljajo sodobne medije. Delovna skupina za izobraževanje bo imela še v letu 2013 srečanje v Me-

⁵ Glej <http://www.europarl.europa.eu/visiting/en/visits/historyhouse.htm> (dostop: 29. 1. 2014).

morial de Shoah v Parizu. Muzejska delovna skupina je udeležence seznanila s potekom del v jugoslovanskem paviljonu v Auschwitzu. V nadaljevanju so predstavniki stalnega komiteja v razmislek ponudili idejo, da bi 2. avgust postal dan spomina na genocid nad Romi.

Sledila so poročila, ki jih za vsako konferenco pripravijo izbrane države. Tokrat so svoja poročila pripravile Francija, Nizozemska, Hrvaška, Italija in Švica. Poročila so predstavili zunanji ministri oziroma visoki predstavniki zunanjih ministrstev teh držav. Francija vsako leto organizira 17 seminarjev za učitelje na temo holokavsta, poleg tega pa vsako leto odpeljejo pet tisoč otrok v Auschwitz. Na Nizozemskem je potekala razprava o zanikanju holokavsta, in to v povezavi s »svobodo govora«. Kot ugotavljajo nizozemski predstavniki je med svobodo govora in sovražnim govorom zelo tanka črta. Predstavniki Italije so podprli Memorandum komunikacije in razumevanja. Od leta 2010 imajo v srednjih šolah obvezno obravnavo tematike o holokavstu (ne pa tudi v osnovnih šolah), organizirali bodo komemoracijo ob 70. obletnici prve deportacije Judov v Auschwitz. Tudi v Italiji se zadnje čase ukvarjajo s problemom zanikanja holokavsta, ki se širi še zlasti po družabnih omrežjih. Avstrija se zaveda, da ima s polpreteklo zgodovino kar precej težav, saj je dejstvo, da je bila od leta 1938 večina ljudi na strani nacistov. Teza Avstrije, da je bila prva žrtev nacizma, je med udeleženci vzbudila začudenje in neodobravanje. Zadnje čase so prek najrazličnejših fondov vložili veliko denarja za poplačilo žrtev nacizma, prav tako so veliko vložili v obnovo muzeja v Auschwitzu. Avstrija veliko časa namenja izobraževanju učiteljev na temo holokavsta, na fakultetah je to ena od izbirnih tem. V nadaljevanju sta svoji poročili predstavili še Hrvaška in Švica, pri čemer je Hrvaška v mnogih prvinah povzemala nizozemska stališča.

Vodja delegacije Eva Tomič in član delegacije Vojko Kunaver na zasedanju IHRE. (Arhiv: Vojko Kunaver.)

Slovenija kot ena od novejših članic IHRA bo poročilo o svojem delu na področju izobraževanja o holokavstu predstavila na eni od naslednjih konferenc IHRA.

Toronto, največje mesto v Kanadi in peto največje mesto v Severni Ameriki. (http://en.wikipedia.org/wiki/File:Montage_of_Toronto_7.jpg (dostop: 29. 1. 2014)).

Konferenco IHRA v Torontu lahko ocenim kot uspešno nadaljevanje prizadevanj za to, da se vsem, še zlasti pa mladi generaciji, približa tematika holokavsta. Ta naj bo v svojem izhodišču namenjena preprečevanju vseh vrst zločinov proti človečnosti, ki se žal še vedno dogajajo v različnih delih sveta. Naj ob koncu izrečem vse pohvale prizadevnim kanadskim organizatorjem in gostoljubju, ki smo ga bili kot gostje konference deležni na vsakem koraku.